

**Posudek na diplomovou práci:
Prokopa Ištvánka**

Schizofrenie a karneval mostecké krajiny

Diplomová práce Prokopa Ištvánka *Schizofrenie a karneval mostecké krajiny* je mnohaletou výzkumnou studií příběhu vesnice, která před výzkumníkovými očima nejprve doslova vstala z popela a nyní je opět na cestě do záhuby. Kdysi německá, po válce „dosídlená“, obec Strupčice je jakýmsi ostrovem přímo uprostřed dolů a výsypek mostecké hnědouhelné pánve. Student Ištvánek nás zavádí přímo doprostřed – bez přehánění – sociálního dramatu o kořenech lidí i krajiny a jejich opakovaného přetrhávání. Dramatu z něhož nás bude mrazit v zádech...

Jen, jen co v osmdesátých letech dospěje první zakořeněná generace dětí místních poválečných českých dosídlenců, již je komunistickou mocí rozhodnuto o perspektivním vytěžení jejich obce. Je stanovena stavební uzávěra, zakázáno stavět i opravovat domy. Mladí odchází, starým chátrající vesnice padá na hlavu, vše vypadá „jakoby zde právě skončila válka“. Když je po revoluci 1989 v rámci stanovení tzv. ekologických limitů těžby rozhodnuto o tom, že vesnice přežije, je ona i její komunita v žalostném stavu. Z něj se v devadesátých letech probouzí jen velmi pomalu a stále to vypadá, „jako by zde vládlo prokletí komunismu“. Až v roce 2000 se skupinka místních mladých, roztrpčená pokračující lokální vládou ducha komunismu, rozhodne z recese uspořádat v předvečer 1. máje, tedy na čarodějnice, velkou půlnoční parodii komunistického prvomájového průvodu v pionýrských a milicionářských krojích, s rudými vlajkami a mávátky. Karneval dostává vskutku Turnerovské rysy s prvky *ritu de passage*. Ten začne být každoročně o plnoci před prvním májem opakován. A následují také desítky podobných rituálně-recesistických akcí. Rituál jakoby zde, tak jak to vidí Turner a *performance theory*, vytvářel komunitu, spíše než komunita rituál. Nový duch se hezky po Bachtínovsku zachvátí a vytváří celé místní společenství, kolem nově vzniklých *tradic* se vytvoří alternativní venkovská *grass-roots*. Organizátoři ovládnou obecní zastupitelstvo. A hlavně lidé spolu začnou zase mluvit, obnoví se pocit sounáležitosti a komunita. Vesnice doslova před výzkumníkovými očima během pár let vzkvétá: opravují se domy i veřejné prostory, stává se v kraji

slavnou a její nová image přitahuje k přistěhování i stavbě domů nové a nové lidi a vypadá to jako náběh na happyend.

Jsme však na Mostecku, kraji který převrací bagry vzhůru nohama a tady pokusy o zakořenění mají jen jepičí život. Ištvánkův příběh je nejen optimistickým příběhem o komunitním vzepětí, ale i kompromisu pod velkým tlakem hegemonie místních společností a možná i zrady (sama sebe). Sami tvůrci nových venkovských *tradic* – ti samí lidé, kteří komunitu i vesnici postavili z ruin na nohy – nakonec poněkud schizofrenně podepisují za obecní zastupitelstvo těžařské společnosti souhlas s prolomením těžebních limitů. A tedy i souhlas perspektivním zánikem obce! Jak říká jeden z citovaných vlastníků těžební společnosti: jediným skutečným nositelem tradic v kraji je jeho Mostecká uhelná společnost. „Je to velmi citlivá věc. (...) Stát si nemůže dovolit odepsat zásoby na dalších 80-100 let.“ Tak děti, karneval skončil, zapomeňte. Sáhnete si doma na radiátor – všichni přeci potřebujeme uhlí...

Textu Prokopa Ištvánka předcházeli mimořádně důkladný čtyřletý field-work, za něž by se nemusil stydět ani kandidát na PhD na některé ze známých zahraničních kateder antropologie. Ve vesnici strávil snad stovky dnů plných práce. Pořídil tisíce rozhovorů, z nichž ty obsažené v práci jsou jen pro ilustraci vybraným vrškem ledovce, jenž posouvají dějovou linii jeho příběhu. Sám jsem jej v terénu vždy na pár dní několikrát navštívil a musím říct, že se zde pohybuje doslova jako doma. Osobně mluví se všemi členy komunity, byl v hostem ve snad všech domácnostech, v některých si vede téměř jako člen rodiny a jiní si nejsou jistí, jestli tady (už) bydlí či ne.

Jedním z výzkumným jader práce je studium vztahu mezi nově vzniklými rituály/performancemi a komunitou. Prokop zde přečetl snad všechny v současné době validní práce o politice rituálu a performance teorii. Vzhledem k tomu, že málokdo z jejich autorů má tak důkladný field-work toho, co se nejen na přímo při samotných takových akcích, ale hlavně po nich a okolo nich děje, předpokládám, že by na tomto poli sám mohl časem říci něco zcela nového. Sám, pokud vím, se dnes na některé ze stěžejních prací dívá zpětně dosti kriticky a jde jen o to naučit se své výtky jasně vědecky formulovat a zařadit do kontextu existujícího diskurzu.

Přes všechna tato očividná pozitiva, bych si zde chtěl uvést některé menší výtky:

-Stylistická stránka práce má vysoké aspirace na výsostně odborný, zároveň však pro širší vzdělané publikum čitelný text, což však vyžaduje daleko více práce než čistě odborné psaní. Vzhledem k těmto aspiracím, měla autor věnovat procesu editace daleko víc času. Např. podkapitola 1.2. by si zasloužila lepší závěrečnou práci s textem, aby jednotlivé skupiny odstavců lépe navazovaly na sebe. Drobné stylistické chyby a náměty pro další přemýšlení (nad rámec diplomové práce) jsem autorovi napsal přímo do textu.

-Z čistě dramaturgického hlediska formování příběhu textu, by bylo vhodnější zařadit nejprve pasáže o rituálním a společenském obrození vesnice a teprve až potom o tom, jak obecní zastupitelstvo ustoupilo tlaku na její perspektivní vytěžení a zániku obce.

-Hned na začátku práce, asi v předmluvě, by mělo být na cca půl stránky stručně shrnuto, o čem celý text je. Stačilo by v krátkosti reprodukovat příběh venkovské komunity.

-Až během samotného psaní práce se ukázalo, jak důležitou roli v této case studies bude hrát nejen performance/rituál a komunita, ale i krajina a její percepce. „Divná krajina“, „divná její percepce“, rovná se „divný vztah ke kořenům“... Do budoucna to vypadá, že autor by si měl přečíst některé práce o percepci krajiny: Norberg-Schultz, Tuan, fenomenology krajiny jako Christopher Tilly atd. Dále pak by stálo za to se začít do antropologických case-studies o vztahu těžby-krajiny a komunity.

- Za lepší zamyšlení by stála otázka, co jsou to v dnešní moderní, či dokonce globalizované, době ty „*kořeny*“, proč a jak o nich mluvíme, proč nám na nich záleží, proč tuto metaforu používáme.

Závěrem bych chtěl říct že, zatím nikdy jsme na této katedře neměli práci s tak náročně, pracně a dobře provedeným field-workem, ani práci s tak vysokým dalším publikačním potenciálem. Doufám, že Prokop Ištváněk, než začne práci na svém novém projektu pro PhD, si najde několik měsíců času na dopsání, rozšíření a přetavení tohoto textu v menší knížku. Myslím, že nejen vzhledem ke společenské aktuálnosti tématu, o ni bude určitě zájem.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji známku jedna – přesněji 38 bodů.

Vedoucí práce

Radan Haluzík

